

Robert Harris

Conclaaf

VERTAALD DOOR REINTJE GHOOS EN
JAN PIETER VAN DER STERRE

2016
AMSTERDAM

Opmerking van de schrijver

Hoewel ik omwille van de authenticiteit in deze hele roman gebruik heb gemaakt van bestaande titels als ‘aartsbisschop van Milaan’ en ‘deken van het college van kardinalen’, heb ik die toegepast zoals iemand over een fictieve Amerikaanse president of Britse premier zou kunnen schrijven. Het was niet de opzet dat de figuren die ik heb gecreëerd om deze functies te vervullen enige gelijkens zouden vertonen met de huidige bekleders van die functies; als ik me daarin heb vergist, als er weleens toevallige overeenkomsten zijn, bied ik daarvoor mijn excuses aan. Ook is de overleden Heilige Vader zoals hij wordt geschilderd in *Conclaaf* ondanks bepaalde oppervlakkige gelijkenissen niet bedoeld als een portret van de huidige paus.

Voor Charlie

‘Het leek mij verstandiger niet samen met de andere kardinalen te eten. Ik at in mijn kamer. In de elfde kiesronde werd ik tot paus verkozen. O, Jezus, ik kan herhalen wat Pius XII zei toen hij was verkozen: “Wees mij genadig, Heer, U die vol genade zijt.” Het lijkt een soort droom, en toch is het tot mijn dood de gewichtigste werkelijkheid van heel mijn leven. Dus ik ben bereid, Heer, “om met U te leven en te sterven”. Ongeveer driehonderdduizend mensen klaptten me toe toen ik op het balkon van de Sint-Pieter stond. Door de booglampen zag ik alleen maar een amorfe, wemelende massa.’

Paus Johannes XXIII, dagboekantekening, 28 oktober 1958

‘Ik leefde eenzellig, maar nu wordt mijn eenzelligheid totaal en angstwekkend. Vandaar mijn verwarring, die lijkt op duizeligheid. Als een standbeeld op een sokkel, zo leef ik nu.’

Paus Paulus VI

Plattegrond van het conclaaf

Apostolisch
paleis

Cortile del
Pappagalli

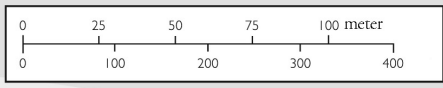
Cortile del
Maresciallo

Sint-
Pietersplein

Paleis van het
Heilig Officie

R O M E

	Landsgrens
	Stadsmuur

Sede vacante

Even voor tweeën in de ochtend verliet kardinaal Lomeli zijn appartement in het Paleis van het Heilig Officie en liep haastig door de donkere kloostergangen van het Vaticaan naar het slaapvertrek van de paus.

Onderweg bad hij: *O Heer, hij heeft nog zoveel te doen, terwijl al mijn nuttige werk in dienst van U voltooid is. Hij is geliefd, terwijl ik vergeten ben. Spaar hem, Heer. Spaar hem. Neem mij in zijn plaats.*

Moeizaam liep hij over de kasseien omhoog naar de Piazza Santa Marta. De Romeinse lucht was zacht en heilig, maar hij bespeurde de eerste vage kilte van de herfst erin. Het regende licht. Aan de telefoon had de prefect van het Pauselijk huis zo panisch geklonken dat Lomeli verwachtte op een infernaal tafereel te zullen stuiten. Maar het bleek ongewoon stil op de piazza, afgezien van een eenzame ambulance, die op een discrete afstand stond geparkeerd en waarvan het silhouet zich aftekende tegen de met schijnwerpers verlichte zuidkant van de Sint-Pieter. In de ambulance brandde licht, de ruitenwissers zwiepten heen en weer, en van dichtbij kon hij de gezichten van de chauffeur en zijn bijrijder onderscheiden.

De chauffeur zat te telefoneren met een mobieltje en er ging een schok door Lomeli heen toen hij beseftte: ze zijn niet gekomen om een zieke naar het ziekenhuis te transporteren, ze zijn gekomen om een lijk te halen.

Bij de ingang van Casa Santa Marta salueerde de Zwitserse wacht door een witgehandschoende hand naar een helm met rode veren te brengen. ‘Eminentie.’

Knikkend naar de auto zei Lomeli: ‘Wilt u er alstublieft voor zorgen dat die man niet met de media belt?’

In het gastenverblijf hing een sobere, antiseptische sfeer, als in een privékliniek. Meer dan tien priesters stonden verspreid in de witmarmeren hal, van wie er drie in kamerjas waren. Ze hadden een verbijsterde blik in de ogen, alsof er brandalarm had geklonken en ze niet precies wisten wat de regels waren om daarop te reageren. Lomeli aarzelde toen hij op de drempel stond, voelde iets in zijn linkerhand en zag dat hij zijn rode kalotje omklemde. Hij kon zich niet herinneren dat te hebben meegepakt. Hij vouwde het open en legde het op zijn hoofd. Zijn haar voelde enigszins vochtig. Een Afrikaanse bisschop probeerde hem op weg naar de lift staande te houden, maar Lomeli knikte hem enkel toe en liep door.

Het duurde eindeloos voordat de lift verscheen. Hij had de trap moeten nemen. Maar hij was te veel buiten adem. Hij voelde de blikken van de anderen in zijn rug. Hij zou iets moeten zeggen. Daar was de lift. De deuren schoven open. Hij keerde zich om en stak een zegenende hand omhoog.

‘Bidden,’ zei hij.

Hij drukte op de knop voor de tweede verdieping; de deuren gingen dicht en hij begon omhoog te gaan.

Als het Uw wil is om hem bij U te roepen en mij achter te laten, geef me dan ten minste de kracht om een toeverlaat voor anderen te zijn.

In de spiegel zag zijn ingevallen gezicht onder het gele licht er grauw en vlekkerig uit. Hij snakte naar een teken, naar een inge-

ving die kracht gaf. De lift kwam met een ruk tot stilstand, maar zijn maag leek te blijven stijgen; hij moest de metalen leuning vastgrijpen om zijn evenwicht te hervinden. Hij herinnerde zich hoe hij in de begintijd van het pausdom van de Heilige Vader precies in diezelfde lift had gestaan en dat er twee al wat oudere monseigneurs instapten. Overweldigd door de lijfelijke aanwezigheid van Christus' vertegenwoordiger op aarde vielen ze meteen op hun knieën, waarop de paus in de lach schoot en zei: 'Maakt u zich geen zorgen, sta op, ik ben gewoon een oude zondaar, niet beter dan u beiden...'

De kardinaal stak zijn kin in de lucht: zijn masker als hij onder de mensen was. De deuren gingen open. Een dik gordijn van donkere pakken spleet in tweeën om een doorgang voor hem te maken. Hij hoorde een van de beveiligingsagenten in zijn mouw fluisteren: 'De deken is aangekomen.'

Op de overloop stonden in een schuine lijn voor de pauselijke suite drie nonnen van de Liefdezusters, die elkaars hand vasthielden en huilden. Aartsbisschop Woźniak, de prefect van het Pauselijk huis, kwam hem tegemoet. Achter zijn stalen bril waren zijn vochtige, grijze ogen gezwollen. Hij hief zijn handen in de lucht en zei hulpeloos: 'Eminentie...'

Lomeli legde zijn handen op de wangen van de aartsbisschop en drukte zacht. Hij voelde de stoppelkin van de jongere man. 'Janusz, met jouw aanwezigheid was hij erg gelukkig.'

Een andere bodyguard – of misschien was het een begrafenisondernemer; beide beroepen kleedden zich nagenoeg hetzelfde – hoe dan ook, een andere persoon in het zwart deed de deur naar de suite open.

De kleine zitkamer en nog kleinere slaapkamer erachter stonden vol mensen. Toen Lomeli achteraf een lijst opstelde kwam hij tot meer dan twaalf namen van aanwezigen, de beveiliging niet meegerekend – twee artsen, twee privésecretarissen, aartsbisschop

Mandorff, die het hoofd was van het Bureau voor de liturgische vieringen van de paus, minstens vier priesters van de Apostolische kamer, Woźniak, en natuurlijk de vier hoogste kardinalen van de katholieke Kerk: Aldo Bellini, minister van Buitenlandse Zaken; Joseph Tremblay, de kamerheer of ‘camerlengo’ van de Heilige Stoel; Joshua Adeyemi, kardinaal-grootpenitentiarius of hoogste biechtvader; en hijzelf, als deken van het college van kardinalen. In zijn ijdelheid had hij gedacht als eerste opgeroepen te zijn; in de praktijk was hij de laatste, zag hij nu.

Hij liep achter Woźniak aan naar de slaapkamer, die hij voor het eerst van binnen te zien kreeg. Tot dan toe waren de grote dubbele deuren altijd dicht geweest. Het pauselijke bed, dat uit de renaissance stamde, stond met het voeteneind naar de zitkamer; er hing een crucifix boven. Het bed was vierkant, van hoogglanzend eikenhout, en veel te groot voor de kamer; die er bijna geheel door in beslag werd genomen. Het zorgde voor het enige vleugje pracht en praal in de suite. Bellini en Tremblay zaten met gebogen hoofd geknield naast het bed. Hij moest over hun kuiten stappen om bij de kussens te komen, waar de paus een beetje rechtop was gezet; zijn lichaam lag verborgen onder de witte spreid en zijn handen waren gevouwen op zijn borst boven zijn sobere ijzeren borstkruis.

Lomeli was niet gewend de Heilige Vader zonder bril te zien. Die lag opgevouwen op het nachtkastje naast een aftands reiswekkertje. Het montuur had twee rode vlekken achtergelaten aan weerszijden van de neusbrug. Het gezicht van doden zag er in Lomeli's ervaring vaak slap en wezenloos uit. Maar dit gezicht leek alert, bijna geamuseerd, alsof het leven halverwege een zin in de rede was gevallen. Toen Lomeli zich vooroverboog om een kus op het voorhoofd te drukken, zag hij een vage witte tandpastavlek bij de linkermondhoek; ook bespeurde hij een pepermuntgeur en een vleugje bloemenschampoo.

‘Waarom heeft Hij u tot Zich geroepen terwijl u nog zoveel wilt doen?’ fluisterde hij.

‘Subvenite, Sancti Dei...’

Adeyemi hief de liturgie aan. Lomeli beseftte dat ze op hem hadden gewacht. Voorzichtig knielde hij op de glanzend geboende parketvloer. Hij vouwde zijn gespreide handen om te bidden en legde ze op de zijkant van de bedsprei. Hij begroef zijn gezicht in zijn handpalmen.

‘... occurrite, Angeli Domini...’

... *Kom hem te hulp, heiligen Gods; spoed hem tegemoet, engelen van de Heer...* De diepe basstem van de Nigeriaanse kardinaal galmde door het kleine kamertje.

‘... Suscipientes animam eius. Offerentes eam in conspectu Altissimi...’

... *Neem zijn ziel op en geleid die voor het aangezicht van de Allerhoogste...* De woorden gonsden zonder betekenis in zijn hoofd, iets wat hem steeds vaker overkwam. *Ik roep tot U, o God, maar U antwoordt niet.* Het laatste jaar leed hij aan een soort spirituele slapeloosheid, een soort luidruchtige storing waardoor hij verstoken bleef van de gemeenschap met de Heilige Geest, die hij ooit heel natuurlijk kon bereiken. En net als bij slapen gold bij bidden: hoe heviger het verlangen ernaar, hoe meer het je uit de weg ging. Hij had de Heilige Vader zijn crisis bij hun laatste ontmoeting opgebiecht, toestemming gevraagd Rome te verlaten, zijn verplichtingen als deken op te geven en zich terug te trekken in een kloosterorde. Hij was vijfenzeventig, de leeftijd om met pensioen te gaan. Maar de Heilige Vader was onverwacht streng voor hem geweest. ‘Sommigen zijn geroepen om herders te zijn en anderen zijn nodig om de boerderij te leiden. Jouw rol is niet die van een priester. Jij bent geen herder. Jij bent een manager. Denk je dat het voor mij makkelijk is? Ik heb jou hier nodig. Maak je geen zorgen. God komt wel weer bij je terug. Dat doet Hij altijd.’ Lomeli was gekwetst

– een manager, ziet hij me zo? – en het afscheid was kil geweest. Dat was de laatste keer dat hij hem had gezien.

‘... Requiem aeternam dona ei, Domine: et lux perpetua luceat ei...’

... Schenk hem eeuwige rust, Heer, en laat het eeuwige licht op hem schijnen...

Nadat de liturgie was opgezegd, bleven de vier kardinalen in stil gebed rond het sterfbed zitten. Een paar minuten later draaide Lomeli zijn hoofd een stukje opzij en deed zijn ogen halfopen. Achter hen in de zitkamer zat iedereen geknield en met gebogen hoofd. Hij drukte zijn gezicht weer in zijn handen.

Het stemde hem verdrietig dat hun langdurige samenwerking zo in mineur moest eindigen. Hij probeerde zich te herinneren wanneer het was gebeurd. Twee weken geleden? Nee, een maand, 17 september om precies te zijn, na de herdenkingsmis voor het verschijnen van de stigmata van Sint-Franciscus; sinds de paus was verkozen had hij nog nooit zo’n lange periode zonder privéaudiëntie meegemaakt. Misschien had de Heilige Vader al gevoeld dat zijn dood naderde en dat zijn missie niet zou worden voltooid; misschien verklaarde dat die voor de paus ongebruikelijke irritatie?

In de kamer was het muisstil. Lomeli vroeg zich af wie er als eerste een eind zou maken aan de meditatie. Hij vermoedde dat het Tremblay zou zijn. De Frans-Canadees had altijd haast, een typische Noord-Amerikaan. En inderdaad, al na enkele ogenblikken zuchtte Tremblay; het was een lange, theatrale, haast extatische uitademing. ‘Hij is bij God,’ zei hij en hij strekte zijn armen uit. Lomeli dacht dat hij een zegen zou gaan uitspreken, maar nee, het gebaar was een teken voor twee van zijn assistenten uit de Apostolische kamer om het slaapvertrek binnen te komen en hem op de been te helpen. Een van beiden droeg een zilveren kistje.

‘Eerwaarde Woźniak,’ zei Tremblay terwijl iedereen overeind begon te komen, ‘zou u zo vriendelijk willen zijn me de ring van de Heilige Vader te brengen?’

Lomeli stond op met knieën die kraakten na zeven decennia constant knielen. Hij drukte zich tegen de muur om de prefect van het Pauselijk huis de gelegenheid te geven langs hem te schuiven. De ring ging niet makkelijk van de vinger af. De arme Woźniak moest hem heen en weer wrikken over de knokkel en zweette van opgelatenheid. Maar uiteindelijk kreeg hij de ring los en droeg hem in zijn handpalm voor zich uit naar Tremblay, die een schaar uit het zilveren kistje nam – het leek een soort gereedschap om uitgebloeide rozen weg te knippen, dacht Lomeli – en het zegel van de ring tussen de bladen klemde. Hij kneep hard, grimassend van inspanning. Plotseling knapte er iets en was het metalen schijfje met de afbeelding van Petrus die een visnet binnenhaalt gebroken.

‘*Sede vacante,*’ kondigde Tremblay aan. ‘De troon van de Heilige Stoel is vacant.’

Lomeli stond een poosje met zijn blik op het bed te mediteren over het afscheid en hielp Tremblay een dunne witte sluier over het gezicht van de paus te leggen. De dodenwake viel uiteen in fluisterende groepjes.

Hij liep de zitkamer weer in. Hij vroeg zich af hoe de paus het al die jaren had uitgehouden, niet alleen het leven met gewapende lijfwachten om zich heen, maar ook het leven in die ruimte. Vijftig anonieme vierkante meter, met een inrichting die afgestemd was op het inkomen en de smaak van een doorsnee handelsreiziger. Iets persoonlijks was er niet te ontdekken. Licht citroengele muren en gordijnen, en een parketvloer om makkelijk schoon te maken. Een tafel van dertien in een dozijn, een bureau, en verder een bank en twee fauteuils met schelpvormige rug en bekleed met een blauw, afwasbaar materiaal. Zelfs de donkere houten bidstoel verschilde niet van een honderdtal andere bidstoelen in het gastenverblijf. De Heilige Vader had hier als kardinaal verbleven voor het conclaaf dat hem tot paus had verkozen

en was er nooit meer uit weggegaan: één blik op het luxueuze appartement waarop hij recht had in het Apostolisch paleis, inclusief bibliotheek en privékapel, was genoeg geweest om op de vlucht te slaan. Zijn oorlog met de oude garde van het Vaticaan was exact daarmee begonnen, met die kwestie, op zijn eerste dag. Toen enkele leiders van de curie bezwaar hadden gemaakt tegen zijn beslissing omdat die niet zou passen bij de waardigheid van een paus, had hij hun als schoolkinderen Christus' les aan Zijn discipelen voorgehouden: *Neem niets mee voor uw reis, geen staf, geen tas, geen brood, geen geld; en neem niet twee tunica's mee.* En per slot waren ze mensen, dus vanaf dat ogenblik hadden ze elke keer dat ze naar huis gingen, dus naar hun riante officiële appartementen, zijn verwijtende blik op zich voelen rusten. Dat hadden ze hem kwalijk genomen, per slot waren ze mensen.

Bellini, de minister van Buitenlandse Zaken, stond met zijn rug naar de kamer bij het bureau. Zijn ambtsperiode was afgelopen met het breken van de vissersring, en zijn lange, magere, ascetische lichaam, dat hij gewoonlijk zo recht hield als een Italiaanse populier, zag eruit alsof het tegelijk met de ring was geknakt.

Lomeli zei: 'Beste Aldo, ik vind het vreselijk.'

Hij zag dat Bellini naar het reisschaakspel stond te kijken dat de Heilige Vader meestal met zich meedroeg in zijn aktetas. Hij streek met een lange, bleke wijsvinger over de piepkleine rode en witte plastic stukken, die in een ingewikkelde stand midden op het bord door elkaar stonden, opgesloten in een cryptische slag die nu nooit zou worden uitgevochten. Bellini zei afwezig: 'Denk je dat iemand het erg zou vinden als ik dit meenam, als aandenken?'

'Ik weet zeker van niet.'

'We schaakten vrij vaak aan het eind van de dag. Hij zei dat het hem hielp tot rust te komen.'

'Wie won er?'

'Hij. Altijd.'

‘Neem maar mee,’ drong Lomeli aan. ‘Hij was meer op jou gesteld dan op wie ook. Hij zou hebben gewild dat jij het had. Neem maar mee.’

Bellini keek om zich heen. ‘Ik neem aan dat het een kwestie is van wachten en toestemming vragen. Maar onze ijverige camerlengo lijkt op het punt te staan het appartement te verzegelen.’

Hij knikte naar de plaats waar Tremblay en de priesters uit zijn gevolg bijeenstonden rond de salontafel en al het materiaal uitstalden dat hij nodig had om aan de deuren te bevestigen: rood lint, lak, plakband.

Plotseling stonden Bellini’s ogen vol tranen. Hij had de reputatie een koud mens te zijn, een afstandelijke, ongevoelige intellectueel. Lomeli had hem nog nooit op een emotie betrapt. Hij was geschokt, legde een hand op Bellini’s arm en vroeg vol meegevoel: ‘Weet jij wat er is gebeurd?’

‘Ze denken een hartaanval.’

‘Maar ik dacht dat hij een ijzersterk hart had.’

‘Niet helemaal, om eerlijk te zijn. Er waren waarschuwingen geweest...’

Lomeli knipperde verbaasd met zijn ogen. ‘Daar wist ik niets van.’

‘Ja, hij wilde dat niemand het wist. Zodra het nieuws uitlekte, zei hij, zouden *zij* geruchten beginnen te verspreiden over een naderend aftreden.’

Zij. Bellini hoefde niet nader te omschrijven wie die *zij* waren: de curie. Voor de tweede keer die nacht voelde Lomeli zich vageblijkelijk achtergesteld. Wist hij niets van dat slepende gezondheidsprobleem omdat de Heilige Vader hem niet alleen zag als een manager, maar ook als een van *hen*?

Lomeli zei: ‘Volgens mij moeten we erg voorzichtig zijn met wat we tegen de media zeggen over zijn toestand. Jij weet beter dan ik hoe ze zijn. Ze zullen willen weten of er een ziektegeschiedenis over

een hartkwaal was en wat we er precies aan hebben gedaan. En als dan blijkt dat de hele zaak verheimelijkt is en dat we niets hebben gedaan, zullen ze zeker willen weten waarom.' Nu hij een beetje over de eerste schok heen was, begon hij een hele reeks dringende vragen te zien waarop de wereld graag een antwoord zou willen, sterker nog, waarop hijzelf een antwoord wilde. 'Vertel eens: was er iemand bij de Heilige Vader op het moment dat hij stierf? Heeft hij de absolutie ontvangen?'

Bellini schudde zijn hoofd. 'Nee, ik ben bang dat hij al dood was toen hij werd gevonden.'

'En wie heeft hem gevonden? Wanneer?' Lomeli wenkte Woźniak om bij hen te komen. 'Janusz, ik weet dat het moeilijk voor je is, maar we zullen een gedetailleerde verklaring moeten opstellen. Wie heeft het lichaam van de Heilige Vader gevonden?'

'Ik, eminentie.'

'Wel, goddank, dat is iets.' Van alle leden van het Pauselijk huis had aartsbisschop Woźniak het dichtst bij de paus gestaan. Het was een geruststellende gedachte dat hij als eerste op het toneel was verschenen. Ook vanuit het oogpunt van public relations gold: liever hij dan een bewakingsagent; en veel liever hij dan een non. 'Wat heb je gedaan?'

'Ik heb de arts van de Heilige Vader gebeld.'

'En hoe snel was hij hier?'

'Onmiddellijk, eminentie. Hij bracht altijd de nacht door in de kamer hiernaast.'

'Maar er was niets meer aan te doen?'

'Nee. We hadden al het benodigde materiaal om te reanimeren bij de hand. Maar het was te laat.'

Lomeli dacht nog even verder. 'Heb je hem in bed ontdekt?'

'Ja. Hij lag heel rustig, bijna zoals hij er nu uitziet. Ik dacht eerst dat hij sliep.'

'Hoe laat was dat?'